

“Sociale veiligheid is veel meer dan het afwezig zijn van onveiligheid”

Op school wordt onderwezen en geleerd, maar vooral ook samengeleefd en opgevoed. Lange tijd was die oriëntatie vrijwel afwezig maar dat is aan het veranderen. De school als oefenplaats – ook in de burgerschapsopdracht wordt ervan gesproken. En waar geoefend wordt, mogen dingen fout gaan. Want, zo zegt scheidend directeur School & Veiligheid Klaas Hiemstra, zonder wrijving geen glans.

DOOR RENSKÉ VALK

Je zou het zo maar vergeten, maar in de jaren '90, voor de invoering van het vmbo, was er een stelsel met het beroepsonderwijs als een beetje een ondergeschoven kindje. Ouders gaven de voorkeur aan de mavo boven het vbo. De doorstroom naar het mbo haperde en de uitval was aanzienlijk. De invoering van het VMBO bracht alle leerlingen in een doorgaande lijn van het basisonderwijs naar het voortgezet onderwijs.

Klaas Hiemstra was in die tijd beleidsambtenaar bij OCW. Gegeven de omvang en impact van deze operatie hebben de scholen zich daar best goed doorheen geslagen, vindt hij. “Het was ingewikkeld. De operatie raakte aan verschillende discussies van dat moment, bijvoorbeeld die over voortijdig schoolverlaten. De aansluiting vmbo-mbo werd een thema (want vmbo werd niet als startkwalificatie gezien). Financiering, uiteraard. De vraag hoe je ervoor zorgt dat scholen ineens alle leerlingen op de juiste manier kunnen opvangen en met leerlingen resultaten behalen. De positie van het speciaal onderwijs. Met deze stelselwijziging moest ook de eerstelijns zorgondersteuning van scholen mee, waar mijn grote betrokkenheid lag. Je kreeg toen Zorg In en Om de School (ZIOS) en de Operatie Jong. Het was allemaal de aanloop naar de oprichting van School & Veiligheid.”

Die aanloop kreeg een schokkend concrete urgentie, toen in 2011 twee leerlingen zelfmoord pleegden met achterlating van een briefje, waarop ze schreven hoe erg het was dat niemand ooit iets gezegd had. Hiemstra: “De discussie over pesten op school was al een tijdje actueel. Ouders vonden dat de school verantwoordelijk was voor het leren maar ook voor het welbevinden van hun kinderen. Maar praten over de pedagogische opdracht was in die tijd een theoreticum waar nauwelijks inhoud aan werd gegeven. Niet vanuit de politiek en niet op de school. Pisascores, didactiek, daar ging het om. Zodra een kind meer aandacht behoeft dan de gemiddelde leerling (bestaat die?)

begon men toerberig te kijken in richting van de zorgcoördinator. Het besef dat er een grote opvoedingscomponent in onderwijs zit, dat kennisoverdracht alleen maar werkt vanuit een vertrouwensband tussen leraren en leerlingen... dat hebben we eigenlijk altijd maar aan de individuele leraar overgelaten. Pesten is een probleem, riepen sommige scholen, maar niet bij ons. Die

***We komen tijd tekort
en dat veroorzaakt
professionele eenzaamheid.***

afscheidsbriefjes maakten echter duidelijk dat we iets goed verwaarloosd hadden. OCW onderschreef dat je scholen hiermee niet alleen moest laten worstelen. De verschillende initiatieven op het gebied van pesten, seksuele intimidatie en gender werden gebundeld en in 2013 zag School& Veiligheid het licht.”

Bijna 10 jaar later zal iedereen onderschrijven dat een veilig schoolklimaat een voorwaarde is voor kinderen om te leren, en dat je als school de taak hebt om hiervoor te zorgen. Niemand vindt sociale veiligheid iets ‘dat óók nog moet’. Hiemstra: “Het blijft belangrijk om steeds opnieuw concreet onder woorden te brengen wat een sociaal veilig klimaat is. Sociale veiligheid is veel meer dan het afwezig zijn van sociale onveiligheid. Regels zijn prima, maar die alleen gaan het niet doen voor je. Het is een kwestie van tijdig zien, goed luisteren en de juiste interventie plegen. En dat doe je met je eigen opvattingen, je eigen waarden, je eigen authentieke zelf. Door de tijd heen veranderen de

verschijningsvormen van onveiligheid. Denk maar aan mobiel-tjes en cyberpesten. Je moet dat leren signaleren, door te zien wat er in de klas gebeurt. De oplossing is nooit eenduidig. Soms is het zwaar en heftig. Dan kom je er niet door authentiek je betrokkenheid tonen. Dan moet je kunnen terugvallen op waar de school voor staat, zodat je grenzen kunt trekken. Tot hier en niet verder, nu is het klaar.”

Wat belangrijk is, is dat docenten weten dat dit een belangrijk deel van hun werk is en dat ze daar dus tijd en ruimte voor mogen nemen, aldus Hiemstra. “We willen toch dat onze kinderen van de scholen afkomen als jonge mensen die staan voor wie ze zijn, met respect naar de anderen? Dat is opvoeding en die begint ook op school. Heb daarbij niet de illusie dat er niet altijd gekke dingen zullen gebeuren op scholen. Dat is ook niet erg. Het gaat erom hoe docenten ermee omgaan, hoe erop gecorrigerd wordt. Kun je iets groots weer klein maken. Of iets kleins juist groot. Kun je weer met je leerlingen een stap vooruit zetten.” Maar, zo zegt Hiemstra, het is er niet eenvoudiger op geworden.

Klaas Hiemstra

Niet alleen door de pandemische situatie waarin we al meer dan een jaar verkeren. Ook het lerarentekort en het volle curriculum maken het moeilijk voor leraren om samen op te trekken. We komen tijd tekort en dat veroorzaakt professionele eenzaamheid. Onderwijs geven is altijd al een vrij eenzame opdracht geweest en het mag best solitair zijn, maar het moet ook solidair blijven. Mensen zijn feilbaar, je hebt elkaar nodig.”

Klaas Hiemstra laat een sterke organisatie achter, zo vindt hij. Hij voelt zich gesteund door OCW, de naamsbekendheid onder schoolbesturen is erg hoog. Onder leraren is dat overigens veel lager; daar is nog wat te doen, zowel door de scholen zelf (“waarom stroomt die informatie niet door?”) als door School & Veiligheid. Hiemstra: “We zullen verder investeren in ons netwerk van scholen en andere organisaties, zodat ook zij gebruik kunnen maken van de door ons opgedane kennis. Dat is alleen maar toe te juichen. De behoefte om scholen op het gebied van sociale veiligheid kundiger te maken is groot. En dat doe je niet met een website vol wijsheden en in elkaar geknutselde theorie-tjes. Dat doe je door met mensen te sparren, een team op gang te helpen. Oefenen en samen uitvinden wat werkt. En te erkennen dat leerlingen hier iets te leren hebben. Daar deel van uitmaken en daarin erkend te worden als stichting, maakt ons werk betekenisvol.” ●

Stichting School & Veiligheid ondersteunt scholen bij het bevorderen van een sociaal veilig klimaat. Dit doen zij door het geven van actuele informatie

en deskundig advies, en door het organiseren conferenties en incompany trainingen voor leraren, vertrouwenspersonen en schoolleiding. Mevrouw drs. A. (Amina) Saydali is per 14 juni 2021 de nieuwe directeur/bestuurder van Stichting School & Veiligheid. Zij volgt de heer ir. Klaas Hiemstra op, die per 1 juli de pensioengerechtigde leeftijd bereikt.

